

պատուոյ տեղն ունի Ղևոնդ Վարդապետ Փիրղալէմեան, որ ջանք է խնայած հաւաքելու մեր ձեռագիրներուն յիշատակաւորանները և ի լոյս հանելու զանոնք: Բայց հազիւ փոքրիկ հատոր մը կրցած է հրատարակել, որովհետեւ պակասած է անիրաւ մամոնան: Իր զամբանին բեմէն զէպի Որմեան Հայրիկ իր կտակային ձիւին — զերկոցս վաստակ ի լոյս հան ի լոյս —, Սրտնի հովերը միայն ունկնդիր եղած են, դժբախտաբար: Գարեգին Կաթողիկոսն ալ հազիւ իր կեանքի վերջալոյսին գտաւ Տատուրեան աղնիւ ամուլը, որ բազմավաստակ հեղինակին հայթայթեց միջոցը իր բազմաթիւ տարիներու քրտինքին պատուը վայելելու իր աչքերը այս աշխարհին զէմ վերջնականօրէն չփակած:

Լուսահոգի հայրապետին կոթողական այդ գործին առաջին հատորն է որ լոյս կը տեսնէ, մինչդեռ նման երեք հատորներ ևս պէտք է գան ամբողջացնելու իր բազմամեայ տքնութեանց հոյակապ յուշարձանը:

Գարեգին Կաթողիկոս, գիտակից իր մեծ գործի բարձր արժէքին, ըրաւ հոգեկան հզօր ճիգեր, որպէսզի իր աչքերը չը փակուին նախ քան իր երկարամեայ երկունքներուն արդիւնաւորումը, որպէսզի իր ձեռքերը չօշափեն այն թանկագին գանձարանը, որուն ճարտարագործման համար իր ժիր մատները այնքան յոգնութիւններ էին կրած: Եւ սակայն հակառակ իր բուռն փափաքին բաժնուեցաւ իր գործէն առանց զայն բոլորովին աւարտած ըլլալու:

Գործը. — Յիշատակարանք Զեռազրաց տիտղոսով մեզի ներկայացող հատորը կը բաղկանայ աւելի քան հազար երկու հարիւր յիսուն սիւնակներէ: Այն կը պարուենակէ չորս հարիւր եօթանասուն և երկու յիշատակարաններ, մեծ ու պզտիկ, տարածուած ութ ու կէս դարերու երկարածիգ միջոցի մը վրայ, և դասաւորուած ժամանակագրական կարգով:

Յիշատակարաններու շարքին կը գլտնելին նաև այլապէս արժէքաւոր պատմական և մատենագրական հատուածներ: Ահաւասիկ փունջ մը անոնցմէ: 1. — Պատմութիւն Սրբոյ Նշանին Նունէի, Ահարոն Վանանդեցի, էջ 9: 2. — Նշանագիր Կարգաց Բանից, Եղնիկ երէց, էջ 19: 3. — Գիւտ Նշխարաց Սրբոցն Հոխիսիմեանց, էջ

29: 4. — Պատմութիւն Յոհաննու Մայրագումեցոյ, էջ 31: 5. — Սրատք Վարուց Յովհաննու Մայրավանեցոյ, էջ 37: 6. — Պատմութիւն Ս. Կենսաբերին և Ս. Նշանին, էջ 169: 7. — Հանգէս Բանի Վան երանեալ առնն Աստուծոյ Սարկաւագին Կենաց և Մահուան, էջ 335: 8. — Հարցմունք Վրաց Եպիսկոպոսի ի Հայոց Վարդապետէ Սարկաւագէն, էջ 343: 9. — Յիշատակ սուրբ Հայրապետացն Գրիգորիսեանցն և Պետրոսեանցն, էջ 417: 10. — Ժամանակագրութիւն ՌՃԶԹ-ՌՅԼԸ, Քրիստոսի Թուականով, էջ 523-531: 11. — Պատմութիւն Վարուց Ներսէսի Եպիսկոպոսի Երզնցս Սաղմոսիս Քննողի, էջ 541: 12. — Լամբրոնի Իշխաններուն ծագումը, էջ 551:

Յիշատակարաններու այսպիսի ստուար հաւաքում մը կ'ենթադրէ բազմալիթ դժուարութիւններ, որոնք կրնան հասկնալի ըլլալ անոնց միայն որ զբաղած են նման աշխատանքներով:

Այս Հաւաքածոյին ուշագրաւ և արժէքաւոր մէկ մասը կը կազմեն այն բազմաթիւ ծանօթութիւնները, որոնք կցուած են յիշատակարաններուն, դիւրացնելու համար անոնց հասկացողութիւնը, վեր հանելու անոնց արժէքը և օժանդակելու անգրագոյն հետազօտութեանց:

Առանձնապէս պէտք է յիշել Անձնանուններու Ցանկը, որ մօտաւորապէս հարիւր յիսուն սիւնակներ կը զբաւէ: Ատիկա պատրաստուած է ամենայն մանրամասնութեամբ և մեծ խղճատութեամբ, որպէսզի ըլլայ ըստ կարելւոյն ճշգրիտ և լիակատար: Անցողակի ըսենք որ եթէ իւրաքանչիւր սիւնակի վերև յիշուած ըլլար տրուած անունը, ցանկը աւելի դիւրութեամբ պիտի օգտագործուէր:

Այս հաստատիւր հատորին պատրաստութիւնը և հրատարակութիւնը ինքնին համազօր է մեծագործութեան մը, և մտածել որ ատիկա տակաւին միայն մէկ չորրորդն է հրատարակելի երկին: Այսպիսի հսկայական գործ մը ապահովաբար կոչուած է անմահացնելու իր հեղինակին անունը:

Գործակիցը. — Գարեգին Կաթողիկոս կրնայ դարձեալ բախտաւոր համարուիլ որ իրեն օժանդակ աշխատակից մը ունեցաւ յանձին Տիար Սիմոն Սիմոնեանի, որ լուրջ յարատեւութեամբ ըրաւ իր կարելին Վեհա-

փառի ցուցմունքներուն համաձայն պատ-
րաստելու այս հատորը: Իր աշխատանքի
բաժինը մեծ է այս գործին մէջ և յոյժ
գնահատելի: Առանց իր ժրաջան նուիրու-
մին չատ կասկածելի է որ ներկայ հատորը
այսպիսի խնամեալ ձեով կարենայինք ու-
նենալ այսօր մեր սեղաններուն վրայ:

Հիմա, երբ յաւէտ ողբացեալ մեծա-
նուն Հեղինակը մեկնած է այս աշխարհէն,
թերեւ լոկն բայց անդառնալի կտակով
մը, որ իր գործակիցը նոյն եռանդով հե-
տեի մնացեալ հատորներու ալ հրատարա-
կումին, Տիար Սիմոնեան և Անթիլիասի
Պատուարժան Միաբանութիւնը կը սիրենք
յուսալ որ պիտի ընեն իրենց կարելի լաւա-
գոյնը, փրկելու համար հայ մշակոյթի
պատմութեան այս թանկագին ատաղձները
և հրճուեցնելու հոգին անոր, որ այդ մշա-
կոյթին բոցավառ ջահը պտտցուց երկրէ
երկիր վաթսուն տարի շարունակ, և ի վեր-
ջոյ իր կեանքը սպառեց Անթիլիասի Դըպ-
րեմանքը մշակութային կեդրոն մը դարձ-
նելու իր վսեմ տեսլիքին մէջ:

Տիար Ս. Սիմոնեան իրաւունք ունի
ակնկալելու հայ ժողովուրդի բոլոր գիտա-
կից տարրերէն որ ընծայեն իրենց բարոյա-
կան և նիւթական լիաբուն օժանդակու-
թիւնը, կառուցանելու համար զրական այս
փառապանծ և անխորտակելի յուշարձանը,
իբրեւ յաւերժական կոթող անգուգական
Գարեգին Կաթողիկոս Յովսէփեանի անմա-
հական յիշատակին:

Ն. ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

Հ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Երեւան, 27 Յունիս 1952

Գեր. Տ. Նղիւէ Ս. Արքեպս. Տէրտէրեան

Պատրիարքական Տեղապան

Ս. Նուսադէմի

Նորին Սրբութիւն Գարեգին Ա. Կիլի-
կիոյ Կաթողիկոսին մանր ի խոր խոցեց
զմեզ, մեր Միաբանութիւնը եւ հաւասացեալ
ժողովուրդը: Հանգուցեալին կորուստը ան-
փոխարինելի է հայ ժողովուրդին համար:
Կիլիկիոյ Արքոք կը կորսնցնէ իր պայծառ
աստղը, Հայ եկեղեցին իր հաւասարիմ եւ
նուիրեալ ծառան, հայ ժողովուրդն ու Հայ-
րենիքը իրենց հայրենասէր ու սիրելի զա-
ւակը եւ հայ մեակոյթը իր մեծ մեակը:

Աղօթենք ի սրտէ որ յաւեւ անաղօս մնայ
յիշատակը հանգուցեալ Հայրապետին, մեր
Կաթողիկոսարաններու, Պատրիարքարաննե-
րու եւ առաջնորդական քեմերու բոլոր ներ-
կայացուցիչներու նոյններուն մէջ, հաւա-
սարիմ մնալու միասնական Հայ եկեղեցւոյ
խորհուրդներուն, դաւանութեան, ազգային
Միութեան եւ եկեղեցեաց անկախութեան
սկզբունքներուն եւ գաղափարներուն, որոնք
մեզի եկած են մեր երանեալ Ս. Հայրապետ-
ներէն եւ նախնիներէն, եւ որոնց հաւա-
սարիմ մնացած ըլլալու շնորհիւ է որ կը
շարունակենք մնալ իբրեւ ազգ եւ եկեղեցի:

Այսու կը հրահանգենք մասուցանել Ս.
Պատարագ եւ կատարել հոգեհանգստեան պաւ-
տն ի հանգիստ իր պառնակեան եւ յաւեւ
անմոռաց հոգւոյն: Ինչպէս նաեւ պատշաճ
դաւբանականով վեր հանել իր բազմերես
արժանիները, անգամ մը եւս ի յուշ եւ ի
գիտութիւն մերազն հաւասացեալ ժողովրդին:

ԳԵՈՐԳ Զ.

Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

